

“ผู้หญิง” มลายูมุสลิมชายแดนใต้ : แรงงานรับจ้าง นอกระบบในประเทศมาเลเซีย

พรพันธุ์ เขมคุณาศัย**

ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ***

“กะมีปัญหาครอบครัว เป็นผู้หญิงคนเดียวต้องเลี้ยงดูลูกๆ 3 คน อยู่เมืองไทย
ไม่มีปัญญาส่งลูกเรียนได้ ต้องมาเปิดร้านขายอาหารในกูโบบันยัง (เมืองหนึ่ง
ในรัฐเคดาห์) ลูกๆ จึงได้เรียนหนังสือ กะส่งลูกเรียนจนจบปริญญาทุกคน”
(สัมภาษณ์ผู้หญิงมลายูมุสลิม เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551)

บทความนี้ สนใจศึกษาผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัด
ปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส) ที่เคลื่อนย้ายเข้าไปเป็นแรงงานรับจ้าง
ในร้านอาหารไทยในเขตรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะในเขต
รัฐกลันตัน รัฐเกดะห์ และรัฐปะลิส การศึกษานี้ มุ่งหาคำตอบว่า นอกจากสาเหตุ
ที่ผู้หญิงมลายูมุสลิมต้องข้ามแดนไปทำงานแล้ว ความสัมพันธ์กับครอบครัว
และชุมชนของตนเองในประเทศไทยหลังจากไปทำงานเป็นอย่างไร คำตอบเหล่านี้
จะช่วยให้เกิดความเข้าใจผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมิติความ
สัมพันธ์ทั้งในบริบทครอบครัวและบริบททางสังคมในประเทศต้นทางตลอดจน
บทบาทที่เพิ่มขึ้นของผู้หญิงในครอบครัวของตนเองภายใต้เงื่อนไขต่างๆ อาทิ
ความอยู่รอดของตนเอง และครอบครัว ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม
และการเมือง ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในบ้านเกิด นโยบายการพัฒนา
ของรัฐ เป็นต้น

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง สาเหตุและผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีมุสลิมจาก
จังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปในประเทศมาเลเซีย

** อาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ

*** อาจารย์ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ข้อมูลเบื้องต้นในการทำความเข้าใจการย้ายถิ่นของแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมอาจพิจารณาได้จากปรากฏการณ์หลายอย่างคือ ประการแรก ความต้องการแรงงานทำนาในยุคสังคมนิยมทำให้แรงงานผู้หญิงที่เป็นเครือญาติกันต้องโยกย้ายข้ามแดนไปช่วยทำนาในฤดูทำนาก่อนที่จะปรับเปลี่ยนสู่แรงงานรับจ้างในยุคทุนนิยม หรือการไปรับจ้างเป็นที่เลี้ยงเด็ก ทำงานแม่บ้าน รับจ้างกรีดยาง ซึ่งเป็นอาชีพที่คนมาเลเซียส่วนใหญ่ไม่นิยมทำกัน ประการที่สอง ผู้หญิงมลายูมุสลิมไม่สามารถหางานทำที่เหมาะสมหรืองานที่มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้หรือตกอยู่ในภาวะว่างงาน ประการที่สาม ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมโดยเฉพาะทรัพยากรชายฝั่งทั้งในอ่าวปัตตานีและอ่าวไทยชายฝั่งตะวันออกของภาคใต้ตอนล่าง ส่งผลให้ผู้ชายที่ทำอาชีพประมงพื้นบ้านมีรายได้ประจำวันน้อยลงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในครัวเรือน ผู้หญิงจึงต้องออกจากบ้านไปเป็นแรงงานรับจ้างในประเทศมาเลเซีย ประการที่สี่ สภาพสังคม ภาษา ศาสนา และประเพณีที่คล้ายคลึงกันช่วยให้ผู้หญิงมลายูมุสลิมไม่ต้องปรับตัวมากนัก ประการที่ห้า รายได้จากการทำงานรับจ้างพอเลี้ยงตนเองและสามารถส่งกลับมาจุนเจือครอบครัวในประเทศไทยได้ ประการที่หก สังคมเครือญาติหรือการที่มีญาติไปทำงานอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว ช่วยให้ผู้หญิงมีที่พักพิงและมีความปลอดภัยในการเคลื่อนย้ายไปทำงานในประเทศมาเลเซีย และประการที่เจ็ด สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวคนมลายูมุสลิมจนเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต บางครอบครัวถูกเพ่งเล็งจากทางราชการภายใต้ปฏิบัติการด้านความมั่นคงและรู้สึกว่าตนเองและครอบครัวถูกคุกคาม จึงมีการอพยพเคลื่อนย้ายไปเปิดร้านอาหารหรือไปเป็นแรงงานรับจ้างในร้านอาหาร หรือแรงงานด้านอื่น อาจกล่าวได้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้ผู้หญิงตัดสินใจอพยพย้ายถิ่นเข้าไปเป็นแรงงานรับจ้างในประเทศมาเลเซียง่ายขึ้น และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงที่เข้าไปเป็นแรงงานรับจ้างและผู้ประกอบการร้านอาหารมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นทุกปี

กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้จากร้านอาหารในรัฐกลันตัน รัฐปะลิส และรัฐเกดะห์ ข้อมูลจากผู้หญิงเหล่านั้นจะเป็นเสียงที่บอกเล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมครอบครัวชายแดนภาคใต้ ที่ผู้หญิงต้องออกจากบ้านเพื่อไปทำมาหากิน นอกเหนือจากการ

ดำรงสถานะและบทบาทในบ้านหรือในครอบครัวตามขนบจารีตของสังคมมุสลิม บทความนี้จะนำเสนอใน 5 ประเด็นหลัก ได้แก่

ประเด็นแรก แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย

ประเด็นที่สอง สาเหตุการเคลื่อนย้ายแรงงานของผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้และความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในบริบทร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย

ประเด็นที่สาม ความสัมพันธ์กับครอบครัวในประเทศไทยหลังจากไปเป็นแรงงานรับจ้างในประเทศมาเลเซีย

ประเด็นที่สี่ กรณศึกษา การต่อสู้ต่อรองของแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประเด็นที่ห้า ผลกระทบจากการปลดคนงานในประเทศมาเลเซียที่มีต่อแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย

การอพยพเพื่อให้หลุดพ้นจากความอดอยากและยากจนของคนเกิดขึ้นทั่วโลกโดยเฉพาะในระดับภูมิภาค อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายแรงงานในยุคสมัยใหม่ไม่ใช่เพียงเพื่อการเอาตัวรอดเท่านั้น หากยังเป็นการย้ายถิ่นเพื่อการปรับเปลี่ยนสภาพของตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

ดังกรณีแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมชายแดนภาคใต้จำนวนไม่น้อยที่สามารถเลื่อนฐานะของตนจากแรงงานรับจ้างไปเป็นผู้ประกอบการร้านอาหารทั้งนี้โดยอาศัยช่องทางต่างๆ แม้จะเป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการก็ตาม เช่น การเขียนตำแหน่งไปที่ละชั้น จากคนล้างจาน ไปเป็นพนักงานเสิร์ฟหรือหน้าที่รับรายการอาหาร (Order) ไปเป็นผู้ช่วยก๊ก และเป็นก๊ก จนมีร้านอาหารเป็นของตนเอง บางรายก็ขยายขยายจำนวนร้านเพิ่มขึ้น จากหนึ่งร้าน เป็นสองร้าน หรือมากกว่า หรือเมื่อเก็บเงินได้ระยะหนึ่งก็จะนำทุนกลับมาเปิดร้านขายอาหารในบ้านเกิดของตนเอง เป็นต้น (สัมภาษณ์เจ้าของร้านอาหารไทยแห่งหนึ่งในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย

เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2552)

อาจจะกล่าวได้ว่า แรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมที่ผ่านทุกตำแหน่งงานในร้านอาหารได้ช่วยสร้างประสบการณ์และเสริมให้การเติบโตเป็นผู้ประกอบการหรือการลงทุนเปิดร้านอาหารเป็นของตนเองประสบความสำเร็จมากขึ้น โดยเฉพาะการเปิดร้านอาหารในประเทศมาเลเซียจะมีการปรุงแต่งรสชาติอาหารที่เน้นเอกลักษณ์แบบไทยๆ แต่ลดความเผ็ดเปรี้ยวแบบคนใต้ลงเพื่อให้เข้ากับลิ้นของคนมาเลเซียมากขึ้น ประกอบกับผู้ให้บริการภายในร้านทั้งหมดอยู่ในวัฒนธรรมมลายู ดังนั้น การเขียนฐานะทางเศรษฐกิจของแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจากประเทศไทยจึงควบคู่ไปกับการปรับตัวด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถทำมาหากินอยู่ได้ในประเทศมาเลเซีย

การศึกษาเกี่ยวกับแรงงานไทยในประเทศมาเลเซียได้รับความสนใจมากขึ้นในกลางทศวรรษ 2540 เช่น สุภาวงศ์ จันทวานิช (2552) ได้ศึกษาแรงงานไทยในประเทศมาเลเซียจากกลุ่มตัวอย่าง 4 พื้นที่ คือ กัวลาลัมเปอร์ สลังงอร์ เกดะห์ และกลันตัน ผลการศึกษาพบว่า แรงงานส่วนใหญ่มาจากจังหวัดปัตตานี สงขลา ยะลา นราธิวาส และมีแรงงานจากภาคอื่นๆ บ้าง เหตุผลในการเดินทางไปทำงานที่มาเลเซียเนื่องจาก ไม่มีงานทำในประเทศไทย มีญาติทำงานอยู่ที่นั่นก่อนแล้ว นายจ้างเป็นผู้จัดการให้ไป และไปด้วยตนเอง การเดินทางเข้าไปใช้บัตรผ่านแดนชั่วคราวทำงานชั่วคราว (Temporary working pass) หรือเข้าไปโดยไม่มีเอกสารเดินทางใดๆ แรงงานไทยส่วนใหญ่ทำงานในร้านอาหาร รองลงมาทำงานเกษตร ทำงานโรงงาน และทำประมงตามลำดับ แรงงานส่วนใหญ่ทำงานโดยไม่มีสัญญาจ้างทำงานโดยไม่มีวันหยุด ในแง่การจ้างงานมีทั้งได้รายได้เป็นรายวันและเป็นรายเดือน สภาพความเป็นอยู่ของแรงงาน ส่วนมากพักอาศัยในบ้านพักร่วมกับคนงานอื่นๆ รองลงมาเช่าบ้านอยู่รวมกัน และมีน้อยที่เช่าบ้านอยู่ตามลำพัง แรงงานทุกคนเห็นว่าครอบครัวของตนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นหลังจากที่ตัดสินใจมาทำงาน คนไทยที่ไปทำงานในมาเลเซียส่วนใหญ่สนับสนุนให้ผู้หญิงย้ายถิ่นไปทำงานเพื่อหารายได้ให้ครอบครัว มีส่วนน้อยที่ให้ความเห็นว่า ควรไปเมื่อสามีอนุญาต และยังพบว่า แรงงานหญิงมีความมั่นใจในตัวเองสูงขึ้นหลังจากไปทำงานต่างประเทศ และมีแนวโน้มว่าผู้หญิงมลายูมุสลิมจะเดินทางไปทำงานมากขึ้น

นอกจากนั้น ผู้หญิงมลายูมุสลิมจากประเทศไทยส่วนใหญ่ไปเป็นแรงงานระดับล่าง
ดั่งที่ สำนักแรงงานไทยประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์
(2551) ให้ข้อมูลสนับสนุนการเพิ่มขึ้นของแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย
โดยสรุปว่า ประเทศมาเลเซียขาดแคลนแรงงานในระดับล่าง ทำให้รัฐบาลมาเลเซีย
จำเป็นต้องผ่อนปรนนโยบายการจ้างแรงงานต่างชาติ ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดโอกาส
ให้แรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจากชายแดนประเทศไทยที่เข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย
สามารถเข้าไปทำงานร้านอาหารหรืองานอื่นๆ ได้เพิ่มขึ้น

สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดสวัสดิการการกำหนดค่าธรรมเนียม
เนียมที่มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานร้านอาหารไทยผันเข้าสู่ระบบการจ้าง
แรงงานต่างด้าวของมาเลเซียอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยชิตชนก ราฮิมมูรา และคณะ
(2552) สรุปสาระบางตอนได้ว่า ร้านอาหารไทยในมาเลเซียมีประมาณ 5,000 ร้าน
มีแรงงานไทยร่วม 200,000 คน และหลบทำงานในธุรกิจร้านอาหารไทยในมาเลเซีย
เนื่องจากไม่ได้ทำ Work permit แรงงานเหล่านี้ส่งเงินกลับบ้านรวมแล้วเดือนละกว่า
400 ล้านบาท สาเหตุที่แรงงานไทยไปทำงานอย่างผิดกฎหมาย เนื่องจาก
วัฒนธรรมความเคยชินที่ปฏิบัติตามกันมาคือ เดินทางเข้าไปลักลอบทำงาน
โดยอาศัยกับญาติพี่น้องจบการศึกษาแล้วไม่มีงานทำ จึงไปทำงานร้านอาหาร
แบบชั่วคราวไม่ได้ตั้งใจจะยึดเป็นอาชีพอย่างจริงจัง ปริมาณกลุ่มแรงงานสตรี
ในร้านต้มยำมีเป็นจำนวนมากและส่วนใหญ่เป็นคนจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
โดยเจ้าของร้านติดต่อผ่านทางเครือข่ายบ้านไปกันหลายสิบคนเพราะรายได้
ดีกว่าทำงานในประเทศไทย

การได้ไปทำงานกับญาติหรือคนแถวบ้านที่มักคุ้นกันดี ประกอบกับค่า
แรงงานที่ได้จึงเป็นแรงจูงใจสำคัญให้มีการย้ายถิ่นเพิ่มมากขึ้น ดังงานวิจัยเรื่อง
แรงงานร้านอาหารไทยในมาเลเซีย (2552) สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้มีการย้ายถิ่น
เข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียประการหนึ่งคือ การมีความสัมพันธ์ทางญาติ
ความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม ภาษา และการว่างงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
แรงงานที่เข้าไปทำงานส่วนใหญ่ไปเรียนรู้จากสถานที่ทำงานเลย โดยอาจเริ่มจาก
การล้างจาน และพัฒนาไปจนถึงการเป็นก๊ออย่างไ้ก็ตาม ปัญหาประการหนึ่ง
ของแรงงานไทย คือ การเข้าไปอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งประเด็นนี้มีมูลเหตุจาก

หลายปัจจัย ทั้งในแง่ของค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าโควตาแรงงาน และทัศนคติของแรงงานเอง

การศึกษาข้างต้น ได้สรุปให้เห็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจคือ ร้านอาหารไทยในมาเลเซียจะเป็นธุรกิจครอบครัวและเครือญาติเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้ผู้หญิงมลายูมุสลิมจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ย้ายถิ่นเข้าไปเป็นแรงงานผิดกฎหมายในร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซียเป็นจำนวนมาก และเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรวัยแรงงานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งนอกจากเหตุผลด้านความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ดั้งเดิม ความเป็นเครือญาติ หรือความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมแล้ว หากเมื่อนักกลับไปมองประเทศต้นทาง ทำให้มีคำถามเกิดขึ้นว่า ปัญหาการศึกษา ปัญหาความยากจน และปัญหาคนว่างงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น หรือการแก้ปัญหาด้านต่างๆ ดังกล่าวของรัฐล้มเหลว หรือเป็นเพราะว่า ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม ผู้หญิงสามารถออกมาทำงานนอกบ้านได้ ดังที่ แวซีตี ฮายะชะบาอก (2552) ประธานกลุ่มสตรี ปูยูต จ.ปัตตานี ระบุว่า “การที่ผู้หญิงมุสลิมออกมาทำงาน ไม่ได้ขัดหลักศาสนาแต่อย่างใด ในขณะที่เดียวกัน การทำงานของผู้หญิงก็ได้รับการเห็นชอบและการสนับสนุนจากผู้ชาย (หรือสามี) ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างผู้ชายและผู้หญิงจึงเป็นเหมือนเพื่อนคู่คิดที่คอยเกื้อกูลกัน”

สาเหตุการเคลื่อนย้ายแรงงานของผู้หญิงมลายูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้และความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ในบริบทร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย

ด้านปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และด่านสุโหงโกลก อำเภอสูโหงโกลก จังหวัดนราธิวาส เป็นเส้นทางสำคัญในการย้ายถิ่นของผู้หญิงมลายูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปทำงานในร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย ผู้คนแถบจังหวัดนราธิวาส และปัตตานีบางส่วนจะเดินทางเข้าไปทางด่านสุโหงโกลก หรืออาจจะนั่งเรือข้ามคลองสุโหงโกลก ซึ่งเป็นระยะทางสั้นๆ ตามเส้นทางที่คุ้นเคยมานาน ส่วนผู้คนแถวจังหวัดสงขลา และปัตตานีบางส่วนจะเดินทางผ่านด่านปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

ส่วนใหญ่จะโดยสารรถไฟ บางส่วนจะเหมาเช่ารถตู้ บางส่วนจะเดินทางกับรถส่วนตัวของญาติที่เป็นเจ้าของร้านอาหาร

หากย้อนรอยเส้นทางการเคลื่อนย้ายแรงงานของผู้คนในบริเวณดังกล่าว จะพบว่า ผู้คนแถบนี้อพยพโยกย้ายเปลี่ยนพื้นที่ทำมาหากินไปตามฤดูกาล ตามความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การเคลื่อนย้ายของชาวประมงพื้นบ้าน และการย้ายถิ่นไปทำนาในฤดูทำนา การย้ายถิ่นไปรับจ้างกรีดยาง หรือไปทำงานเป็นแม่บ้านในเขตรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย

ลักษณะการย้ายถิ่นในช่วงแรกของผู้คนบริเวณนี้ มีทั้งการย้ายถิ่นไปเพื่อความจำเป็นในการยังชีพ การย้ายถิ่นเพื่อการค้า การย้ายถิ่นเนื่องจากความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการแต่งงาน ตลอดจนจนการย้ายถิ่นภายใต้เครือข่ายความสัมพันธ์ของการเป็นคนในชุมชนเดียวกันเพื่อไปเป็นแรงงานในร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษาแรงงานหญิงในร้านอาหารพบว่า การย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียเกิดจากเหตุผลความจำเป็นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ อีกทั้ง แรงงานที่เข้าไปจะมีงานรออยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่สุภาวศ์จันทร์วานิช (2546) ได้ศึกษาไว้โดยสรุปว่า การตัดสินใจย้ายถิ่นของแรงงานเกิดจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ และปัจจัยดึงดูดสำคัญในการย้ายถิ่นได้แก่ ค่าจ้างที่สูงขึ้น และโอกาสการได้งานทำในประเทศปลายทาง

การเคลื่อนย้ายแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคได้เข้าไปทำงานร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซียอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับลึก ทั้งเครือข่ายเครือญาติและเครือข่ายการเป็นคนบ้านเดียวกัน ดังคำบอกเล่าของแรงงานหญิงคนหนึ่งว่า "กะที่มาได้เพราะพี่สาวได้แฟนเป็นคนที่นี่ คนปัตตานีก็มาทำงานที่นี้เยอะเพราะเหตุการณ์ที่นั่นไม่ดี บางคนพอลูกจบ ม.6 ก็เอาลูกมาทำงานไม่ให้ลูกเรียน บางทีก็เอาญาติมาทำ" (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551) เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าว ทำให้แรงงานผู้หญิงจำนวนมากสามารถทำงานอยู่ในร้านอาหารได้ แต่แรงงานผู้หญิงเหล่านั้นไม่สามารถจะเดินทางไปไหนมาไหนได้อย่างเปิดเผย เนื่องจากเงื่อนไขการข้ามแดน ที่ไม่ได้ขออนุญาตเข้าไปเพื่อการ ทำงานและไม่ได้ขออนุญาตอย่างเป็นทางการ ส่วนใหญ่เข้าไปแบบนันทองเที่ยวและ

ใช้ Border pass ในการผ่านแดน แรงงานเหล่านั้นจึงต้องกลับออกมาอย่างน้อยเดือนละครั้งเพื่อประทับตราในหนังสือเดินทางหรือทำ Border pass และขอกลับเข้าไปใหม่

การหลบเลี่ยงภาษีหรือค่าธรรมเนียมการทำงานของแรงงานผู้หญิงเหล่านั้นทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ทั้งข้อจำกัดของกฎหมายและข้อจำกัดของร้านอาหารเอง เช่น ต้องทำงานในร้านอาหารวันละหลายชั่วโมง ต้องพักอยู่รวมกันในบ้านเช่าที่ทางร้านอาหารจัดให้เป็นสวัสดิการและเพื่อความปลอดภัยของแรงงานผู้หญิงเอง อีกทั้งแรงงานผู้หญิงที่เพิ่งย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ใหม่จะรู้สึกว่ามันเป็นคนต่างถิ่น เป็นคนแปลกหน้า และไม่กล้าที่จะออกไปไหน จึงค่อนข้างจะเก็บตัวและระมัดระวังตัวค่อนข้างมาก บางคนไม่สามารถปรับตัวในสถานที่ใหม่ได้ จของร้านก็ต้องพากลับไปส่งที่บ้าน บางคนรู้สึกสนุกกับงานและตื่นเต้นที่สามารถหาเงินได้เอง ดังเช่น น้องณี จบการศึกษา ชั้น ป.6 ไม่ได้เรียนต่อ พออายุ 16 ปี คนรู้จักแถวบ้านซึ่งเป็นกูกอยู่ร้านอาหารไทยในรัฐเปอร์ลิส ขวนไปทำงาน น้องณีมาทำได้ 2 สัปดาห์ หน้าที่แรกที่ทำคือพนักงานเสิร์ฟอาหาร เพราะมาใหม่ๆ ยังไม่มีประสบการณ์และยังไม่ค่อยเข้าใจภาษา น้องณีมีรายได้รายวันๆ ละ 200 บาท (สรุปจากการสัมภาษณ์แรงงานผู้หญิงคนหนึ่งในร้านอาหารไทยในรัฐเคดาห์ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2552)

ร้านอาหารไทยในมาเลเซียมีอย่างน้อย 2 ประเภทคือ ประเภทแรก เช่าที่เพื่อเปิดร้านอาหาร แต่สถานที่นั้นไม่มีใบอนุญาตให้ประกอบการร้านอาหาร การเปิดร้านอาหารแบบนี้ทั้งเจ้าของร้านที่มาขอเช่าและแรงงานรับจ้างจะมีความเสี่ยงอย่างมาก ต้องหาทางหลบหลีกเจ้าหน้าที่มาเลเซียให้ได้

ประเภทที่สอง เช่าที่เปิดร้านอาหาร และมีใบอนุญาตผู้ประกอบการร้านอาหาร ใบอนุญาตเป็นชื่อเจ้าของร้านซึ่งเป็นคนมาเลเซีย ดังคำบอกเล่าของฮัสนะห์ เจ้าของร้านอาหารไทยแห่งหนึ่งในรัฐเปอร์ลิส ฮัสนะห์เป็นคนจังหวัดปัตตานี ทำทางสู้งาน ร่ำรวย และคุยเก่ง เมื่อรู้ว่ามีกลุ่มผู้เขียนเป็นคนจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยกัน ก็ให้การต้อนรับอย่างเต็มที่ และไม่ปิดบังข้อมูล พร้อมทั้งอนุญาตให้ลูกจ้างมาพูดคุยได้อย่างเต็มที่แม้จะเป็นเวลางานก็ตาม ผู้เขียนอยู่ในร้านหลายชั่วโมงเนื่องจากลูกค้าเข้าร้านตลอด ต้องอาศัยช่วงจังหวะลูกค้าเข้าร้านน้อยจึงจะ

สังคมชายมีได้ ยี่สิบหนึ่งเส้าจัว

“นอกจากบ้านมาทำงานครั้งแรกที่กัวลาลัมเปอร์ตั้งแต่อายุ 14 ปี พออายุ 19 ปี ก็แต่งงาน และทำงานเก็บเงินมาเรื่อยๆ จนอายุ 24 ปี คิดว่าพอมีประสบการณ์ จึงตัดสินใจเปิดร้านอาหาร ด้วยการเช่าใบอนุญาตของคนมาเลเซียและจ่ายค่าเช่าเดือนละ 1,000 RM เปิดร้านมาได้ 3 ปีแล้ว ก็กิจการก็ไปเรื่อยๆ ตอนนี้มีลูกจ้าง 3 คน เป็นผู้หญิงทั้งหมด เพราะถ้าลูกจ้างเป็นผู้ชาย ลูกค้าจะไม่ค่อยเข้าร้าน”

นอกจากจะได้วงนอกจากรสชาติอาหารแล้ว “ความเป็นเพศ” มีบทบาทสำคัญต่อการคงอยู่ของร้านอาหารไทยในประเทศไทยมาเลเซีย

เช่นเดียวกับก๊วยม๊ะ (ภรรยา) อายุ 34 ปี เป็นคนอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และแบเลาะ (สามี) อายุ 36 ปี เป็นคนปัตตานี แบเลาะเช่าให้ฟิงว่า

“ก๊วยม๊ะทำงานร้านอาหารแถวมาดิงเบจาร์ตั้งแต่อายุ 13 ปี ส่วนแบเลาะเดิมเคยทำงานที่กรุงเทพฯ แต่เปลี่ยนใจมาทำงานที่มาเลเซียเพราะเห็นคนในหมู่บ้านมาทำงานแล้วสามารถตั้งตัวได้ ซึ่งตรงกับข้ามกับตัวเองที่ตั้งตัวไม่ได้สักที จึงเดินทางไปทำงานเป็นลูกจ้างร้านอาหารที่กัวลาลัมเปอร์ และได้แต่งงานกับก๊วยม๊ะ จากนั้นทำงานเป็นลูกจ้างมาเรื่อย จนเปิดร้านอาหารเป็นของตัวเอง ตอนนี้อยู่ได้ 4 ปีแล้ว แบเลาะเช่าใบอนุญาตเปิดร้านและเช่าร้านจากคนมาเลเซีย จ่ายค่าเช่าเดือนละ 1,500 RM โดยมีลูกจ้างเช่าครั้งละ 3 ปี”

จากการสังเกตร้านของแบเลาะและก๊วยม๊ะจะเน้นเรื่องความสะอาดและรสชาติอาหารที่เข้มข้น มีอาหารครบทุกประเภททั้งต้ม ผัด แกง และทอด ทั้งเนื้อวัว เนื้อปลา เนื้อกุ้ง และเนื้อไก่ มีลูกจ้าง 5 คน ก็ยังมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ผลัดเปลี่ยนกัน

ร้านอาหารประเภทนี้จะมีความเสี่ยงน้อยกว่าประเภทแรก ลักษณะความ
เสี่ยงส่วนใหญ่มีสองอย่างคือ อย่างแรก เกิดจากการจ้างแรงงานผู้หญิงจาก
จังหวัดชายแดนภาคใต้ และลูกจ้างไม่ได้ทำ Work permit ดังที่ ฮัสนะห์เล่าถึง
ปัญหาให้ฟังว่า “ปัญหาในการเปิดร้านอาหารคือ มีตำรวจมาตรวจบ่อยเพราะลูกจ้าง
ไม่มี Work permit ทุกคน” กรณีนี้อาจเป็นเพราะว่าอัตราค่าจ้างแรงงานสำหรับ
ลูกจ้างที่ทำ Work permit จะสูงกว่าลูกจ้างที่ไม่มี Work permit

ในขณะเดียวกัน การทำ Work permit ให้แก่ลูกจ้าง เจ้าของร้านอาหารไทย
ในมาเลเซียถือว่าไม่คุ้มทุน ดังความเห็นของหญิงเจ้าของร้านคนหนึ่ง “ค่าเช่าร้าน
ประมาณ 300 RM ต่อเดือน เมื่อก่อนแค่ 100 RM ถ้าต้องทำ Work permit 3 เดือน
6 เดือน หรือ 1 ปี ให้ลูกจ้างต้องเสียเงินอีกหลายดั่งค์ ‘ไม่คุ้ม’” (สัมภาษณ์เจ้าของ
ร้านอาหารไทยแห่งหนึ่งในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซียเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2551)

กระนั้นก็ดี ลูกจ้างที่มี Work permit จะมีโอกาสและทางเลือกมากกว่า
ในขณะที่แรงงานผู้หญิงจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่มีต้นทุนเพียงพอที่จะทำ
Work permit จึงไม่มีทางเลือก ต้องอาศัยอยู่แบบหลบๆ ซ่อนๆ บางครั้งเห็น
ตำรวจก็ต้องวิ่งหลบเข้าไปหลังร้าน หรือไม่ก็ต้องวิ่งเข้าไปแอบในบ้านเช่าซึ่งอยู่
ไม่ห่างกันนัก ในสถานการณ์แบบนี้บางครั้งลูกจ้างต้องยินยอมรับค่าจ้างเท่าที่เอ้าแก่
(เจ้าของร้านหรือผู้ประกอบการ) จะให้อัตราค่าจ้างที่ได้จะเป็นรายวัน แต่ร้านอาหาร
แต่ละร้านอาจจะให้ค่าจ้างไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับรายได้ของร้านอาหารนั้นๆ แต่ก็ไม่
แตกต่างกันมากนัก เช่น ร้านของก๊ะนีะ เปิดตั้งแต่เที่ยงวัน 11.00 น. ไปจนถึง
ประมาณ 22.00 น. มีรายได้ต่อวันประมาณ 800 – 1,000 RM ร้านพี่สาวก๊ะ
เปิดตั้งแต่ 12.00 น. – 02.00 น. แต่จะจ้างแรงงาน 2 กะ รายได้วันละประมาณ
2,000 RM หรือร้านของฮัสนะห์ เปิดตอนเย็นตั้งแต่ 16.00 น. ไปจนถึงคอนรุ่ง
ของวันใหม่คือ 04.00 น.

ลักษณะความเสี่ยงอย่างที่สอง เกิดจากเจ้าของร้านตัวจริงซึ่งเป็นคน
มาเลเซีย เมื่อเห็นว่ากิจการร้านอาหารเจริญรุ่งเรืองดีมีคนเข้ามาทำทุกวัน ดังนั้นเมื่อ
ครบสัญญาเช่าก็อาจจะเลิกให้เช่า เพื่อเปิดร้านเอง ทำให้ลูกจ้างต้องหาร้านอาหาร
แห่งใหม่ทำ เช่น เมาะ อายุ 26 ปี ย้ายมาสองร้านแล้ว คือ ครั้งแรกเป็นลูกจ้างร้าน
อาหารไทยที่กัวลาลัมเปอร์ หลังจากหมดสัญญา เจ้าของร้านไม่ให้เช่าต่อก็ย้ายไป

เป็นลูกจ้างร้านอาหารไทยที่ลังกาวิ ต่อมาเจอสถานการณ์แบบเดียวกัน จึงย้ายมาทำร้านอาหารไทยที่เปอร์ลิส เนื่องจากมีประสบการณ์จึงได้ค่าจ้างวันละ 300 บาท (เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์แรงงานผู้หญิงในร้านอาหารไทยแห่งหนึ่งในรัฐปะลิส)

แรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคได้ย้ายถิ่นมาทำงานร้านอาหารไทยในมาเลเซียด้วยเหตุผลต่างๆ กัน แต่ส่วนใหญ่เนื่องมาจากสาเหตุความยากจน เช่น เป็นลูกคนโตต้องส่งน้องเรียน มาทำงานเพื่อเก็บเงินเรียนต่อ ไม่ได้เรียนหนังสือก็ต้องมาทำงาน หรือหางานทำที่บ้านไม่ได้ ดังคำบอกเล่าของแรงงานผู้หญิงหลายคน เช่น

นาฟิซ อายุ 18 ปี เรียนจบชั้น ม.3 ที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอยากเรียนต่อแต่ไม่มีเงิน เพราะที่บ้านฐานะยากจน และพ่อมีภรรยา 2 คน จึงมาทำงานที่มาเลเซียตั้งแต่อายุ 14 ปี เจ้าของร้านเป็นน้ำสาว

อารีนา อายุ 17 ปี เป็นคนอำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี เรียนจบ ม.3 และอยู่ในช่วงไม่ได้เรียนต่อ มีคนรู้จักมาติดต่อ ก็เลยตัดสินใจมาทำงานที่มาเลเซีย ใช้ Border pass ผ่านแดนเข้ามา และไม่ได้ทำ Work permit เพราะไม่มีเงิน นัสรี อายุ 16 ปี มาทำงานเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัว

อย่างไรก็ตาม ความยากจนเป็นเหตุให้แรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมไม่มีทางเลือกมากนักและไม่มีอำนาจต่อรองกับเจ้าแก่ กระนั้นก็ดี สายสัมพันธ์ทางเครือญาติทำให้ข้อตกลงเรื่องค่าจ้างไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับแรงงานผู้หญิงเหล่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับเจ้าแก่จะเป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ซึ่งให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบญาติพี่น้องมากกว่าจะเป็นความสัมพันธ์แบบนายจ้างกับลูกจ้าง

ความสัมพันธ์กับครอบครัวในประเทศไทยหลังจากไปเป็นแรงงานรับจ้างในประเทศมาเลเซีย

แรงงานผู้หญิงจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เข้ามาทำงานร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย เกือบทั้งหมดมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนหรือค่อนข้างยากจน แรงงานผู้หญิงเหล่านี้ต้องทำงานทุกวัน เพราะได้ค่าจ้างเป็นรายวัน

ทำงานวันละประมาณ 12 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับค่าจ้างแล้วต้องถือว่าแรงงานผู้หญิงในร้านอาหารดังกล่าวทำงานหนักมากแม้ว่าการกินการอยู่เจ้าของร้านจะออกให้ทั้งหมดก็ตาม รายได้ของแรงงานผู้หญิงโดยเฉลี่ยแล้วจะได้ วันละประมาณ 20 RM (200 บาท) เช่น

แววดีนา บ้านเดิมอยู่ชุมชนยะกัง ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เป็นญาติกับเจ้าของร้าน ทำหน้าที่ล้างจานและเสิร์ฟอาหาร ได้วันละ 18 RM ส่วนน้องชายทำเครื่องดื่มได้วันละ 25 RM

นาพีชะ ทำทุกอย่างได้วันละ 23 RM

อารีนา ได้วันละ 20 RM

วนิดา ได้เดือนละ 570 RM

นาเดีย ได้เดือนละ 600 RM

แรงงานผู้หญิงถ้าทำหน้าที่ก๊อ จะได้มากกว่าหน้าที่อื่นๆ เช่น ทำอาหารประเภทผัดจะได้วันละ 25 RM ทำอาหารประเภทต้มยำและแกงต่างๆ ได้วันละ 35 RM เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์กับครอบครัวในประเทศไทย แรงงานผู้หญิงเหล่านี้ต่างมีความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัวของตน เนื่องจากการไปทำงานร้านอาหารที่ประเทศมาเลเซียส่วนใหญ่จะได้รับอนุญาตจากพ่อแม่ เพราะเห็นว่าไปทำงานกับญาติ หรือไม่ก็เป็นคนในหมู่บ้านหรือคนรู้จัก มีบางรายที่ตัดสินใจไปด้วยตัวเอง แต่ทุกคนได้รับการยอมรับจากครอบครัว ดังที่แรงงานผู้หญิงคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า “พ่อแม่กรีดขาน ได้รับอนุญาตให้มาทำงานที่ประเทศมาเลเซียได้เพราะมากับน้ำ” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551) ส่วนฮัสนะห์เล่าว่า “สามีไม่ว่า เพราะมาทำงาน” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551) หรือ ซารีซะ บอกว่า “พ่อแม่ยินดีและตัดสินใจให้มา” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551)

เรื่องที่นายภยงของแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมคือ ทุกคนจะส่งเงินค่าจ้างส่วนหนึ่งกลับไปให้พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ทางบ้านที่เลี้ยงดูตนเองมา เช่น

นาพีชะ เล่าว่า “ส่งเงินให้พ่อแม่เดือนละ 2,000 บาท บางส่วนเก็บไว้ทำบ้านให้พ่อแม่อยู่ และเก็บเงินอีกบางส่วนไว้เป็นทุน เพราะอนาคตอยากมีร้านอาหารเป็นของตนเอง สำหรับพ่อแม่เองก็ภูมิใจที่ลูกมีงานทำ และคนแถวบ้านที่มาทำงาน

ที่นี้ก็ส่งเงินกลับบ้านกันทั้งนั้น” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2551)

ซาริฮะ แรงงานหญิงอีกคน จะกลับเอาเงินไปให้พ่อแม่ด้วยตนเอง 2 เดือนต่อครั้งๆ ละ ประมาณ 2,000-3,000 บาท และมีเงินเก็บเป็นของตนเอง อารีนา ส่งเงินให้ทางบ้านเดือนละ 4,000 บาท แวรูดีนา ส่งเงินให้ยายที่เลี้ยงมาตั้งแต่เล็กๆ โดยรวมกับน้องๆ เดือนละ 8,000 บาท

ความรับผิดชอบและความกตัญญูดังกล่าวอยู่ในจิตสำนึกของแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมทุกคน และเป็นคุณธรรมที่ผู้หญิงมลายูมุสลิมปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ คุณค่าดังกล่าว ไม่เพียงหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในครอบครัวเท่านั้น หากยังหล่อเลี้ยงจิตใจทั้งของพ่อแม่ญาติพี่น้องที่อยู่ที่บ้านและคนที่จากไปทำงานไกลบ้าน เมื่อผู้วิจัยถามถึงความต้องการกลับไปทำงานที่บ้าน ทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าหากเลือกได้ อยากจะกลับไปทำงานที่เมืองไทย เพราะไม่มีที่ไหนจะสบายเหมือนอยู่ที่บ้าน

กรณีศึกษา การต่อสู้ต่อรองของแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในชีวิตประจำวันของผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้มีกิจกรรมที่ต้องต่อสู้ต่อรองกับปัญหาต่างๆ อย่างมากมาย บทความนี้จึงนำชีวิตของผู้หญิงชายแดนใต้คนหนึ่งเป็นกรณี ศึกษาเพื่อให้เห็นมิติอีกด้านหนึ่งของผู้หญิงมลายูมุสลิม

แรงงานผู้หญิงคนนี้เป็นชาวอำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี จบการศึกษาระดับมัธยมต้น หลังจากเรียนจบก็แต่งงานตามประเพณีกับคนมลายูที่นั่นจนมีลูก 2 คน ต่อมาไม่นานสามีได้เมียใหม่อีกคน ตอนนั้นอายุได้ 19 ปี ด้วยความเจ็บช้ำใจจึงตัดสินใจหนีจากสามี เอาลูกไปฝากไว้กับแม่ และเดินทางไปช่วยน้าชายของที่อำเภอสุไหงโก-ลกอยู่หลายปี จนอายุประมาณ 25 ปี ระหว่างนั้น ได้เดินทางเข้า-ออกประเทศมาเลเซีย โดยไปพักอยู่บ้านลุงที่เมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย บางช่วงก็กลับมาขอไปสอนหนังสือให้เด็กชั้นอนุบาล ทำงานไปเรื่อยๆ เพื่อหาเงินเลี้ยงลูกจนอายุ 28 ปี แต่งงานใหม่ครั้งที่ 2 กับคนมาเลเซียซึ่งมีอาชีพเป็นช่างอิเล็กทรอนิกส์ รู้จักและดูใจกันอยู่หลายปี จนสามีไปสูชอกกับพ่อแม่ที่ปัตตานี

หลังจากแต่งงานก็มาอยู่กับสามีที่เมืองสุไหงปัตตานี รัฐเคดะห์ และเรียนเย็บผ้ากับคนจีนที่นั่น (คนจีนเปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้าและรับสอนด้วย) ใช้เวลาเรียน

3 เดือนจบหลักสูตร เสียค่า เล่าเรียน 200 RM พอมีความรู้เริ่มด้วยการเปิดร้านรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าและทำมาตลอด ส่วนลูกๆ ให้อยู่กับพ่อแม่ที่อำเภอมาฮอย เพราะจะได้เรียนหนังสือ

ก่อนจะมาเปิดร้านอาหารที่นี่ จะเปิดร้านเล็กๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นเพิงก่อน มีรายได้พอประมาณ ลูกสาวคนโตที่เมืองไทยจะมาช่วยขายอาหารในช่วงปิดเทอม ตอนนี้อยู่สาวคนโตเรียนจบแล้วเป็นผู้ช่วยพยาบาล ทำงานที่อนามัยตำบลตันหยงมัส อำเภอกระแจะ จังหวัดนราธิวาส ตอนลูกเรียนต้องส่งเงินให้ลูกปีละประมาณ 80,000 บาท ส่งประมาณ 2 ปี ลูกก็เรียนจบ

เปิดร้านเก่าได้ประมาณ 2 ปี จึงมาเปิดร้านใหม่ใกล้สถานีรถไฟสุโง บัตตานี ร้านใหม่มี 2 ชั้น ชั้นล่างทำเป็นร้านอาหารและชั้นบนรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านนี้เช่ามาจากคนมาเลเซีย ลิขสิทธิ์ยังเป็นของเจ้าของเดิม ปัจจุบันยังรับตัดเย็บเสื้อผ้า โดยรับทำตามสั่ง (Order) ส่วนใหญ่ตัดชุดประจำชาติ เพราะมีฝีมือในการปักดอกและทำลายฉลุต่างๆ ลูกจ้างที่ทำร้านอาหารมีทั้งที่เป็นญาติและไม่เป็นญาติ แต่ให้ค่าจ้างในอัตราเดียวกัน มีให้เงินลูกจ้างเป็นกรณีพิเศษบ้างเช่น วันฮารีรายอ เป็นต้น

ค่าครองชีพในประเทศมาเลเซียสูงกว่าในประเทศไทย คนที่มีรายได้ประมาณ 5,000บาท/ เดือน ถือว่าจน รายได้เฉลี่ยของแรงงานไทยประมาณ 5,000 – 10,000 บาท รายได้ขนาดนี้คนมาเลเซียไม่รับจ้างเพราะถือว่าได้ค่าจ้างน้อย ขณะที่คนไทยถือว่าได้ค่าจ้างพอสมควร สามารถเลี้ยงตัวเองได้ เนื่องจากทำงานกับเครือญาติ ค่าอยู่ค่ากินไม่ต้องจ่าย เงินเดือนบางส่วนส่งกลับไปให้ครอบครัวที่บ้านในประเทศไทย

ตั้งแต่มาเปิดร้านที่นี่ได้มีส่วนช่วยเหลือคนไทย เช่น มาของานทำบ้าง บางคนมีปัญหาเรื่องเงินก็มาหยิบยืม ไม่เคยรังเกียจให้ความช่วยเหลือทุกคน

แรงงานไทยส่วนใหญ่ไม่มี Work permit แต่เจ้าหน้าที่ไม่สนใจ ทำเป็นไม่เห็น คือรู้กัน มีธรรมเนียม เช่น อาจให้กินอาหารโดยไม่ต้องจ่าย แต่ก็มีบ้างที่มีปัญหา เช่น มีคนไปแจ้งว่ามีแรงงานผิดกฎหมายในร้านอาหาร เจ้าหน้าที่ก็ต้องมาตรวจสอบ

หากกล่าวถึงการรวมกลุ่มของแรงงานไทย ตอนนี้อย่างไม่มีองค์กรคนไทยให้ความช่วยเหลือ แต่ถ้ามีปัญหา แรงงานคนไทยจะหาทางช่วยกันเอง เช่น หากคนช่วยดำเนินการให้หรือไม่ก็จ่ายเงินให้เจ้าหน้าที่มาเลเซีย

ค่ารถเดินทางของแรงงานผู้หญิงจากประเทศไทย ส่วนใหญ่จะโดยสายรถไฟสายป่าดง - สุโขทัยปัตตานี ค่าโดยสายรถไฟ 7 RM ถ้าโดยสายรถแท็กซี่จากด้านนอกจะเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง 20 RM ถ้าลองนั่งรถไฟจะได้ยินแต่เสียงคนมลาญบ้างคนฮีสานบ้าง

ผู้หญิงจากจังหวัดชายแดนภาคใต้มาทำงานร้านอาหารมากที่สุด ถ้าเป็นคนฮีสานจะมาทำเพอร์นิเจอร์ ทำงานก่อสร้าง หากแต่งงานแล้วจะพาญาติหรือเพื่อนมาทำงานด้วย ส่วนผู้ชายไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้จะทำงานก่อสร้างช่างเชื่อมโลหะ และประมง แรงงานไทยส่วนใหญ่จะกลับทุกเดือน เพราะต้องประท้วงตราบนึ่งเสียเดินทางเข้า - ออก นีติกรจากจังหวัดนึ่งเสียเดินทางในรูปแบบนักท่องเที่ยว

เมื่อกล่าวถึงผู้หญิงมลาญมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เข้าไปทำงานร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย พบเห็นมีงานนึ่งไทย จะไม่เคยรู้เลยว่า ลูกสาวที่มาทำงานที่นี้เป็นอยู่อย่างไร ประเภทติดนอกรังไร? รู้แต่ว่าลูกจะส่งเงินกลับบ้านเมื่อมีรายได้หรือสามารถเลี้ยงตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพาทพ่อแม่

(สัมภาษณ์ผู้หญิงมลาญมุสลิมคนหนึ่งในวันอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2551)

นิติกรของแรงงานผู้หญิงมลาญมุสลิมข้างต้น เมื่อพิจารณาในมิติการย้ายถิ่นของหญิง พบว่าสอดคล้องกับการศึกษาของมุสลิมผู้หญิง (2009, หน้า 27) คือ การศึกษาด้านวิชาชีพคนใดในครอบครัวสามารถให้หลักประกันและความมั่นคงแก่ครอบครัวได้นั้น ถือเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันประเด็นหญิงชายอย่างมาก โดยทั่วไปแล้วผู้หญิงมีความน่าเชื่อถือมากกว่าชายในเรื่องการรักษาคำมั่นสัญญา การติดต่อสื่อสารและจ่ายเงินให้แก่ครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อลูกสาวของตนอยู่ในการดูแลของ

สมาชิกในครัวเรือน ดังนั้นระบบครอบครัวในประเทศต้นทางจะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญสำหรับผู้หญิงมากกว่าผู้ชายในการตัดสินใจย้ายถิ่น กล่าวได้ว่า ภาวะในครอบครัวตามผลการศึกษาดังกล่าวตกอยู่ในความรับผิดชอบหรือใต้บ่าของผู้หญิงเป็นหลัก

ผลกระทบจากการปลดคนงานชาวมาเลเซียต่อแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้

แม้ว่า ประเทศมาเลเซียจะมีนโยบายจัดระเบียบร้านอาหารไทยและทางการมาเลเซียได้ปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอใน 2 เรื่องที่สำคัญคือ เรื่องแรก การจัดการด้านสาธารณสุข และเรื่องที่สอง การตรวจสอบแรงงานที่เข้ามารับจ้างทำงานในร้านอาหาร แต่เท่าที่ผ่านมาในทางปฏิบัติทางการมาเลเซียไม่ได้ดำเนินการอย่างเคร่งครัดมากนักในเรื่องแรงงานไทย อย่างไรก็ตามต้นทศวรรษ พ.ศ.2550 หลังจากพนักงานซึ่งเป็นคนมาเลเซีย (ภุมินุตรา) ถูกปลดออกจากงานประมาณหมื่นกว่าคน การสอดส่องแรงงานต่างชาติที่เข้ารัฐอย่างผิดกฎหมาย เช่น แรงงานอินเดีย แรงงานอินโดนีเซีย และหลักไม่พันที่จะต้องกระทบถึงแรงงานไทยที่เข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียไม่ว่าจะเป็นงานก่อสร้าง งานโรงงาน เช่น โรงงานบุหรี โรงงานผลิตเสื้อผ้า โรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ ซึ่งทางการมาเลเซียจะมีการกวัดขั่นมากขึ้น

ความเข้มงวดต่อแรงงานผิดกฎหมายดังกล่าว มีผลกระทบต่อร้านอาหารไทยอย่างมากเพราะลูกจ้างในร้านอาหารไทยส่วนใหญ่เป็นแรงงานผิดกฎหมาย ความถี่ในการตรวจตราของเจ้าหน้าที่มาเลเซียจะมีบ่อยขึ้น ทำให้แรงงานผู้หญิงเหล่านั้นทำงานอย่างหวาดระแวง และต้องคอยระวังตัวเองจากเจ้าหน้าที่ที่จะเข้ามาตรวจจับ แม้ในขณะที่สัมภาระแรงงานผู้หญิงไทยในร้านอาหารแห่งหนึ่งในรัฐเคดาห์ โดยเฉพาะ เจ้าของร้านที่เป็นหญิงสาวอายุประมาณ 28 ปี จะมีสีหน้าเศร้าหมองวิตกกังวล และบอกกับพวกเราว่า ช่วงนี้ต้องคอยระวังตัว เพราะไม่รู้ว่าตำรวจมาเลเซียจะเข้ามาตรวจร้านเมื่อไหร่

ร้านอาหารไทยเมื่อถูกตรวจตราจากทางการมาเลเซียจะใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยให้ลูกจ้างที่มี Work permit ออกมารับหน้า ส่วนแรงงานที่ไม่มี Work permit จะเข้าไปแอบหลบอยู่หลังร้านหรือไม่ก็วิ่งกลับไปแอบที่บ้านพัก ส่วนกรณีร้านอาหาร

ที่ลูกจ้างไม่มี Work permit และ เจ้าของร้านไม่มีเส้นสาย ก็จะต้องคอยหลบหลีกให้ดี เพราะจะเสี่ยงต่อการถูกจับและจ่ายค่าปรับ บางครั้งอาจจะต้องปิดร้านไปเลยก็มี แรงงานร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซียจะมีอยู่ 3 ประเภท คือ

ประเภทแรก แรงงานผิดกฎหมายซึ่งใช้หนังสือเดินทางแบบนักท่องเที่ยว แต่แอบเข้าไปทำงานในร้านอาหาร หรือนายจ้างจงใจพาเข้าไปทำงาน กรณีนี้จะมีมากที่สุด ส่วนใหญ่แรงงานประเภทนี้ลูกจ้างกับเถ้าแก่จะมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติหรือเป็นคนในหมู่บ้านในชุมชนเดียวกัน

ประเภทที่สอง แรงงานผิดกฎหมายที่เข้าไปทำงานได้ระยะหนึ่ง จากนั้นขอให้เจ้าของร้านอาหารทำ Work permit ให้ อาจจะมีระยะเวลา 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี กรณีนี้จะมีปัญหามาก เพราะหลังจากทำ Work permit แล้ว แรงงานวัยรุ่นส่วนใหญ่จะมีข้อจำกัดในการทำงาน อาจจะไปเปลี่ยนร้านหรือสถานที่ทำงานตามอำเภอใจ ทำให้เจ้าของร้านเดือดร้อนเนื่องจากขาดแรงงาน แม้ว่า นายจ้างสามารถร้องเรียนและร้องขอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เพิกถอน Work permit ได้ แต่จะต้องเสียค่าปรับด้วยหรือในกรณีที่เจ้าของร้านไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ ร้านอาหารก็จะเสียโควตาแรงงานไปทำให้แรงงานที่ทำงานในร้านอาหารมีไม่เพียงพอ

ประเภทที่สาม แรงงานที่เจ้าของกิจการเป็นผู้ติดต่อขอจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานจะแจ้งรายชื่อและคุณสมบัติมาให้ เมื่อได้แรงงานตรงตามความต้องการ ทางร้านอาหารจะทำ Work permit ให้ กรณีนี้หากแรงงานย้ายที่ทำงานหรือหนี เจ้าของร้านสามารถร้องขอให้ระงับ Work permit ของแรงงานนั้นได้ โดยไม่ต้องเสียค่าปรับ

อย่างไรก็ตาม แรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เข้าไปทำงานในร้าน อาหารไทย ประเทศมาเลเซีย ส่วนใหญ่จะไม่มี Work permit แรงงานเหล่านั้นจึงได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียอาจไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้

บทสรุป

การย้ายถิ่นข้ามชาติของผู้หญิงมลายูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปเป็นแรงงานรับจ้างในประเทศมาเลเซีย เกิดขึ้นมานานก่อนที่จะเส้นแบ่งพรมแดน

ของ 2 ประเทศจะมีขึ้น อย่างไรก็ตาม ภายใต้กฎเกณฑ์การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ และการที่แรงงานต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของแต่ละรัฐ ทำให้แรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมเหล่านั้นต้องหาช่องทางในการลักลอบเข้าไปทำงานและเอาตัวรอดประจำวันอย่างเข้มข้นมากขึ้น แต่ดูเหมือนว่า การใช้แรงงานนอกระบบในภาคบริการในร้านอาหารแทบจะเป็นงานประเภทเดียวที่ผู้หญิงเหล่านั้นจะมีโอกาสและทำได้ เพราะอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับลึก ด้วยเหตุนี้ การข้ามแดนเข้าไปเป็นแรงงานรับจ้างจึงเป็นวิธีการสำรองที่เป็นลักษณะพิเศษของผู้หญิงชายแดนใต้ อีกทั้ง ยังมีความปลอดภัยค่อนข้างสูงในการทำงานในบริบทร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ การส่งเงินกลับบ้านเป็นเงินในหลักในการมาทำงานและแรงงานหญิงส่วนใหญ่จะส่งเงินกลับบ้านอย่างสม่ำเสมอ อาจกล่าวได้ว่า ผู้หญิงไม่เพียงจะต้องรักษาสุขภาพและความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนความสัมพันธ์ในสังคมมลายูมุสลิมในประเทศต้นทางแล้ว หากยังต้องพยายามดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีในประเทศปลายทาง แรงงานหญิงจึงให้ความสำคัญกับการวางตัวต่อแขกที่เข้ามารับประทานอาหารในร้านอาหาร แต่เหตุผลที่สำคัญคือแรงงานหญิงส่วนใหญ่เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายจึงต้องพยายามเก็บตัวจากคนนอกเพื่อความปลอดภัย และยังคงอยู่ในสายตาของเครือข่าย ฉะนั้น การแก้ปัญหาให้กับแรงงานผู้หญิงมลายูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงต้องพิจารณาทั้งในบริบทของประเทศไทยที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานผู้หญิงจำนวนมาก และในบริบทของประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นประเทศปลายทางที่รองรับแรงงานรับจ้างระดับล่างเหล่านี้

บรรณานุกรม

- จารุวัจน์ สองเมือง. (ม.ป.ป.). สังเคราะห์งานวิจัย : แรงงานร้านอาหารไทยในมาเลเซีย. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2552 จาก <http://researchers.in.th/blog/is-media/164>.
- ชิตชนก ราฮิมมูรา และคณะ. (ม.ป.ป.). แนวทางการจัดสวัสดิการ การกำหนดค่าธรรมเนียมที่มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานร้านอาหารไทยผันเข้าสู่ระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวของมาเลเซียอย่างถูกกฎหมาย.

สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2552 จาก [http://www. Prachatai.com](http://www.Prachatai.com).

แวนดี้ดี ฮายะซะบะบาคอ. (ม.ป.ป.). **ผู้หญิงมุสลิม: พลังของการเปลี่ยนแปลงในสังคม**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2552 จาก [http://www. Prachatai.com](http://www.Prachatai.com).

ศิริพร สะโครบานะค ญัฐยา บุญภักดี และชุติมา จันทสิทธิ์. (2540). **การค้าหญิง : ฤทธิสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์.

สุภางค์ จันทวานิช. (ม.ป.ป.). **แรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย**. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2552 จาก <http://www.geocities.com/tomyamlabor/article/article1.html>.

_____. (2546). “กรอบแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ สาเหตุและผลกระทบของการย้ายถิ่น”. **เอเชียปริทัศน์**. 24(2) ; กรกฎาคม – ธันวาคม : 6-14.

สำนักแรงงานไทย ประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์. (ม.ป.ป.). **สถานการณ์และตลาดแรงงานในมาเลเซีย**. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2551 จาก http://www.mol.go.th/news_malay_apr2408.html.